Futures Literacy Laboratory podręcznik

Prosty przewodnik jak krok po kroku zaprojektować i poprowadzić Futures Literacy Laboratory dla grup seniorów i młodzieży.

Autorzy:
Sveinung Sundfør Sivertsen oraz **Ragnhild Nabben, Fremtenkt**

Przewodnik powstał w ramach projektu „FUTURE FOR ALL - Advancing Cross-Generational Collaboration through Futures Literacy (FFA)”. Projekt jest realizowany w ramach inicjatywy bilateralnej „BeFORme” i finansowany ze środków Funduszu Współpracy Dwustronnej finansowanego z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2014-2021 oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021. Kwota dofinansowania wynosi 473 150 zł.

Iceland Liechtenstein Norway grants
Norway grants

Lider projektu

CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych
CASE – Center for Social and Economic Research

Norweski partner projektu

Fremtenkt

CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych
ul. Zamenhofa 5/1b
00-165 Warsaw, Poland
NIP: 5260205291

Okładka: Graafika Seisund IX, Avo Keerend, 1986. Providing institution: Pärnu Museum, Estonia
https://www.europeana.eu/item/401/item_UARVYRQ6WLXHVRA6MK4PGIVO2LOBDZOI

Spis treści

Wstęp 02

Czym jest Futures Literacy? Bardzo krótkie wprowadzenie. 03

Czym jest Futures Literacy Laboratory? 05

Szybki przewodnik po Futures Literacy Laboratory 06

Planowanie 07

Przeprowadzenie 09

Gra Frederika L. Polaka 09

Metafory Kauffmana (dotyczące przyszłości) 11

Faza 1: Odkrywanie 12

Faza 2: Zmiana perspektywy 14

Faza 3: Refleksja 15

Faza 4: Działanie 17

Spotkanie uzupełniające 19

Sugerowany program 20

Trzy scenariusze Futures Literacy Laboratory 22

Młodzież: Moje życie 24

Seniorzy: Warszawa przyjazna starszym mieszkańcom 24

Młodzież i seniorzy: Przyszłość komunikacji 25

Scenariusze zmiany perspektywy 26

Scenariusz zmiany perspektywy 1: Superorganizatorzy 27

Scenariusz zmiany perspektywy 2: Miasto parków 28

Scenariusz zmiany perspektywy 3: Nowa sztuka komunikacji 29

Scenariusz zmiany perspektywy 4: Dożywotnia Asysta Personalna (DAP) 30

Scenariusz zmiany perspektywy 5: Ograniczone wybory 31

Tworzenie własnych scenariuszy zmiany perspektywy 32

Dlaczego i kiedy przeprowadzać FLL? 33

Więcej o Futures Literacy 34

Wstęp

Niniejszy przewodnik zawiera wszystko, czego potrzeba do zaplanowania i przeprowadzenia Futures Literacy Laboratory (FLL) dla grup młodzieży, seniorów oraz mieszanych grup młodzieży i seniorów.

Dowiesz się, jak zaplanować i przeprowadzić warsztaty w oparciu o metodę Futures Literacy (FL) oraz jak wykorzystać ich wyniki.

Znajdziesz tu wskazówki od nas, założycieli organizacji Fremtenkt, sugestie dotyczące prowadzenia warsztatów FLL oraz fragmenty scenariusza, które możesz wykorzystać podczas prowadzenia zajęć.

Na tych stronach znajdziesz również **trzy scenariusze „zmian perspektywy”** (eng. reframing). Scenariusz zmiany perspektywy to opis możliwej przyszłości, która różni się od tego, jak zwykle wyobrażamy sobie przyszłość. Wyjaśniamy również, kiedy i jak korzystać z tych scenariuszy podczas FLL.

Na końcu podręcznika wyjaśniamy, **dlaczego warto przeprowadzić FLL** i kiedy warsztaty z wykorzystaniem tej metody najlepiej komponują się z innymi zajęciami.

Pierwsza część podręcznika to krótkie omówienie, **czym jest Futures Literacy**, dlaczego jest ważna oraz jak metoda Futures Literacy Laboratory może ją rozwijać.

Druga część to **przewodnik szybkiego startu**, który podpowiada, jak zaplanować i przeprowadzić FLL. Trzecia sekcja zawiera trzy scenariusze zmiany perspektywy, przeznaczone do pracy z grupami młodzieży, seniorów oraz grupami mieszanymi.

Czwarta sekcja to zbiór dodatkowych zasobów dla osób prowadzących FLL oraz odniesienia do dalszej literatury i innych użytecznych materiałów dla tych, którzy chcą pogłębić swoją wiedzę na temat metod opisanych w tym podręczniku.

Piąta część zawiera dodatkowe informacje i pogłębia wiedzę o tym, kiedy i dlaczego warto korzystać z Futures Literacy oraz szerzej omawia, czym jest ta umiejętność.

Czym jest Futures Literacy? Bardzo krótkie wprowadzenie.

Futures Literacy polega na:

- eksplorowaniu tego, co może się wydarzyć **w przyszłości**
- aby odkryć szanse na pozytywne zmiany **w teraźniejszości**

Biegłe posługiwanie się Futures Litreracy to – według UNESCO i Unii Europejskiej – kluczowa umiejętność, która nie tylko pozwala się poruszać w coraz bardziej niepewnym świecie, ale i jest istotna dla skutecznego przeprowadzenia zielonej transformacji:

„Futures Literacy stała się niezbędną umiejętnością w kontekście bezprecedensowych kryzysów, z jakimi się mierzymy. Pozwala nam zrozumieć, że przyszłość ludzkości będzie zależała od decyzji, które podejmujemy dzisiaj. Dzięki wykorzystaniu prognozowania i Futures Literacy możemy zakwestionować obecny sposób, w jaki rozumiemy świat, wyjść poza strefę komfortu i poszerzyć naszą wyobraźnię."
– Gabriela Ramos, Zastępczyni Dyrektora Generalnego ds. Nauk Społecznych i Humanistycznych, UNESCO

Gabriela Ramos, author: Isabella Correa, CC BY-SA 4.0 <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0>, via Wikimedia Commons

Właśnie ta umiejętność „kwestionowania naszego obecnego rozumienia świata" jest kluczowym aspektem Futures Literacy. W tym sensie, FL można postrzegać jako rodzaj myślenia krytycznego:

zamiast akceptować, że „tak po prostu jest", zadajemy pytanie „Czy tak musi być? Jakie są inne możliwości?" A następnie, wspólnie, na poważnie lub z humorem, próbujemy wyobrazić sobie różne możliwe odpowiedzi. To, co odróżnia Futures Literacy od innych form myślenia krytycznego, to rola, jaką odgrywa przyszłość: Wyobrażając sobie, jak przyszłość może wyglądać (radykalnie) inaczej niż teraźniejszość, efektywnie otwieramy przestrzeń do odkrywania i omawiania sposobów, w jakie moglibyśmy **robić rzeczy inaczej**. I ponieważ, w pewnym sensie, „tylko" bawimy się różnymi możliwymi przyszłościami, próg wyobrażenia sobie możliwości zostaje obniżony, co ułatwia rozważanie pomysłów, które mogłyby wydawać się zbyt dalekosiężne (lub nawet absurdalne), gdyby były przedstawiane jako poważne propozycje na teraźniejszość. To właśnie nacisk na **eksplorację** potencjalnych przyszłości odróżnia Futures Literacy od innych metod ukierunkowanych na przyszłość, które bardziej skupiają się na próbach przewidywania tego, co prawdopodobnie się wydarzy.

FL nie polega na przewidywaniu przyszłości. Dotyczy tego, w jaki sposób nasze obrazy i wyobrażenia o przyszłości kształtują nasze postrzeganie tego, co dzieje się wokół nas teraz. Trening FL to ćwiczenie zdolności zauważania tych wyobrażeń, badania ich wpływu na nas oraz kwestionowania ich za pomocą innych scenariuszy, które pozwalają dostrzec opcje, różne od tych, z których zwykle zdajemy sobie sprawę. To tutaj pojawia się Futures Literacy Laboratory jako metoda warsztatowa. FLL ma na celu stworzenie przestrzeni, w której ludzie mogą myśleć i rozmawiać o swoich wyobrażeniach przyszłości, a następnie eksplorować nieznane, ale możliwe przyszłości jako sposób na kwestionowanie założeń i poszerzanie tego, co uważają za prawdopodobne.

Czym jest Futures Literacy Laboratory?

FLL to metoda warsztatowa zaprojektowana w celu promowania Futures Literacy. Laboratorium składa się z 3 lub 4 faz, w zależności od zamierzonych wyników:

Faza 1: Odkrywanie (Reveal)

Faza odkrywania ma na celu skłonienie uczestników do refleksji, a następnie rozmowy o swoich wyobrażeniach przyszłości.

W tej fazie zazwyczaj stosuje się dwie „ramy myślenia" (frames), aby uzyskać przemyślenia uczestników na dany temat w kontekście przyszłości: co uważają za **pożądane** oraz co uważają za **prawdopodobne**. Te ramy są używane, ponieważ większość ludzi myśli o przyszłości w kategoriach planowania tego, co chcieliby, żeby się wydarzyło **(pożądane)**, oraz **przygotowań** na to, co uważają, że może się wydarzyć **(prawdopodobne)**. Rozpoczynając od tych dwóch znajomych ram, można zarówno uzyskać konkretne pomysły, jak i dać uczestnikom poczucie, jak różne ramy myślenia wpływają na ich wyobrażenia o przyszłości.

To ważny pierwszy krok do zwiększenia świadomości, jak obrazy przyszłości kształtują nasze postrzeganie teraźniejszości.

Faza 2: Zmiana perspektywy (Reframe)

Faza zmiany perspektywy proponuje uczestnikom nową, nieznaną ramę myślenia o przyszłości.

Zmiana perspektywy pomaga uczestnikom przemyśleć założenia, które wcześniej mogli przyjmować za pewnik, oraz stymuluje nowe pomysły na temat tego, co jest możliwe. W pracy warsztatowej zmianę perspektywy osiąga się za pomocą scenariusza. Scenariusz ten opisuje możliwą przyszłość, która różni się od tego, jak zwykle wyobrażamy sobie przyszłość. Ponieważ jesteśmy przyzwyczajeni do myślenia o przyszłości w kategoriach tego, czego chcemy (pożądane, planowane) oraz tego, czego się spodziewamy (prawdopodobne, przygotowane), typowy scenariusz zmiany perspektywy opisuje przyszłość, która nie jest ani całkowicie pożądana, ani całkowicie prawdopodobna.

W ten sposób scenariusz zmiany perspektywy skłania uczestników do myślenia o przyszłości w trzecim, rzadziej stosowanym trybie: eksplorowania tego, co jest możliwe.

Faza 3: Refleksja (Reflect)

Faza refleksji pozwala uczestnikom rozważyć, w jaki sposób różne ramy myślenia wpływają na ich wyobrażenia o przyszłości, a także jak różne wyobrażenia przyszłości kształtują ich sposób myślenia o teraźniejszości: co jest możliwe, co jest ważne itd.

Faza 4: Działanie (Act)

Faza działania polega na przekształceniu pomysłów, jakie pojawiły się podczas warsztatu, w plany konkretnych działań, które uczestnicy mogą podjąć w teraźniejszości i niedalekiej przyszłości.

Wskazówka:

- **Łączenie faz 1 i 2 (Odkrywanie i Zmiana perspektywy)** powinno być uznawane za kluczowy element każdego warsztatu opartego na tej metodzie.
- **Faza 3: Refleksja** jest istotna, ponieważ daje uczestnikom przestrzeń do zastanowienia się nad swoimi doświadczeniami podczas warsztatu i wyciągnięcia wniosków. Refleksja może również być włączona w fazy 1 i 2.
- **Faza 4: Działanie** jest ukierunkowana na to, aby uczestnicy przekształcili swoje myśli i pomysły w plany działania. Jeśli zależy Ci na tym, aby uczestnicy wyszli z warsztatu z konkretnymi, użytecznymi dla nich wskazówkami do dalszej pracy, ważne jest, aby przeznaczyć odpowiednią ilość czasu na tę fazę.

Studio Interior, Alvar Cawén, 1559. Providing institution: Finnish National Gallery, Finland - CC0. https://www.europeana.eu/item/2021012/_3B19F5124D-12590CA2927BB73C3F4D83

Szybki przewodnik po Futures Literacy Laboratory

Planowanie

Temat i ramy czasowe:

Wybierz temat warsztatu. Temat może być niemal dowolny: od bardzo ogólnego (np. „edukacja”) po bardziej szczegółowy (np. „interakcje między młodzieżą a seniorami”). Jednym ze sposobów oceny czy temat się sprawdzi, jest sformułowanie go w następujący sposób: „Przyszłość X”. Czy to ma sens? Czy brzmi interesująco? Jeśli tak, prawdopodobnie masz dobry temat.

Ramy czasowe to konkretny moment w przyszłości, który wyznaczamy dla uczestników jako punkt odniesienia do wyobrażenia sobie danego tematu.To może być okrągły rok, jak 2040, 2050 czy nawet 2100. Może to też być zakres lat, np. 20 lat od teraz (czyli w momencie pisania tego podręcznika to byłby rok 2044). Ramy czasowe powinny być wystarczająco odległe, aby dać uczestnikom przestrzeń do swobodnego wyobrażania sobie przyszłości.

Jeśli wybierzesz rok zbyt bliski teraźniejszości, uczestnicy mogą mieć trudności z oderwaniem się od oczekiwań związanych z przewidywaniem tego, co będzie prawdopodobne. Z kolei, jeśli wybierzesz rok, który z punktu widzenia uczestników jest zbyt odległy, mogą mieć trudności z wymyśleniem czegoś, co uznają za „użyteczne”. Z naszych doświadczeń wynika, że lata 2040 lub 2050 sprawdzają się bardzo dobrze.

Abstracte compositie, Greet van Amstel (1903-1981), 1976. Providing institution: Jewish Historical Museum, Netherlands - Public Domain https://www.europeana.eu/item/270/resource_document_jhm_museum_M011494

Wskazówka:

Różne osoby będą reagować na wybrane ramy czasowe w różny sposób. Niektórzy uważają, że 25 lat to krótki okres i że w tym czasie nie wydarzy się nic znaczącego. Inni myślą, że 25 lat to bardzo długi czas i bez problemu wyobrażają sobie radykalne zmiany.

Zauważyliśmy również, że ludzie mają tendencję do wyobrażania sobie przyszłości na jeden z dwóch sposobów: albo zastanawiają się, ile lat będą mieli oni sami (lub ich dzieci) w wybranym roku, albo myślą bardziej abstrakcyjnie, w kategoriach struktur lub społeczeństwa ogólnie. Nie ma dobrego ani złego podejścia do tego, ale warto być świadomym, że te tendencje mogą wpływać na sposób, w jaki uczestnicy reagują na wybrane ramy czasowe.

Landschaft: Perspektivische Ansicht, Ludwig Spangenberg (1824-1893). Providing institution: Architekturmuseum der Technischen Universität Berlin, Germany - CC0. https://www.europeana.eu/item/08535/item_ZMMZFF7VUHH7D3D7MYOARUOT4JRKPLBO

Liczba uczestników:

Nie ma ścisłych ograniczeń co do liczby uczestników. Grupa licząca od 10 do 30 osób pozwala i na ożywioną dyskusję, i na łatwe zarządzanie. Jeśli masz szczególnie zaangażowaną grupę, możesz poradzić sobie z mniejszą liczbą uczestników, a jeśli masz współprowadzących, możesz zaangażować większą grupę.

Czas:

Potrzebujesz wystarczająco dużo czasu, aby przejść przez wszystkie fazy. Warsztat można przeprowadzić w zaledwie dwie lub trzy godziny lub rozłożyć na kilka dni. Więcej czasu daje większą przestrzeń na refleksję oraz na to, aby uczestnicy mogli dyskutować i uczyć się od siebie nawzajem. Mniej czasu sprawia, że warsztat jest bardziej intensywny.

Wskazówka:

Dobrym punktem wyjścia jest około 3-5 godzin, wliczając przerwy. Jeśli masz do dyspozycji mniej czasu, to może zadziałać, ale zazwyczaj wymaga pominięcia niektórych faz.

Przestrzeń:

Potrzebujesz odpowiedniej przestrzeni do przeprowadzenia warsztatu. Prawie każda przestrzeń może się sprawdzić, ale dobrze jest mieć mniejsze stoliki lub oddzielne pokoje/sekcje sali, w których mniejsze grupy mogą pracować razem, oraz przestrzeń wystarczająco dużą, aby pomieścić wszystkich uczestników na sesje plenarne.

Materiały:

Uczestnicy zazwyczaj zapisują swoje pomysły na karteczkach samoprzylepnych (Post-it), pojedynczo. Podczas dyskusji grupowych te karteczki są zbierane i organizowane na arkuszach flipchartów przez wyznaczonych współprowadzących, a następnie używane jako podstawa do prezentacji plenarnych.

Wskazówka:

Z naszego doświadczenia wynika, że sprawdzonymi materiałami są notatniki, kartki papieru, które uczestnicy mogą wykorzystać do zapisywania swoich pomysłów.

Zamiast typowych współprowadzących, grupy często wyznaczają jedną osobę, pełniącą funkcję „sekretarza" i odpowiedzialną za sporządzanie notatek z dyskusji grupowych, czy to na dużym arkuszu papieru, czy na laptopie.

Robienie notatek cyfrowych ułatwia zbieranie i organizowanie wyników do raportu, ale ogranicza spontaniczną kreatywność, którą daje pisanie na papierze.

Seated Woman, Galanda, Mikuláš, 1925-1935. Providing institution: Slovenská národná galéria, Slovakia - Public Domain. https://www.europeana.eu/item/07101/K_13913

Przeprowadzenie

Rozgrzewka

Jeśli masz czas, warto rozpocząć warsztat od ćwiczenia rozgrzewkowego, przełamującego lody. Istnieje wiele ćwiczeń, które mogą spełnić tę rolę, ale rozważ takie, które nie tylko pomogą uczestnikom nawiązać kontakt, ale również skłoni ich do myślenia o przyszłości.

Dwa przydatne ćwiczenia w tym kontekście to:

Gra Frederika L. Polaka

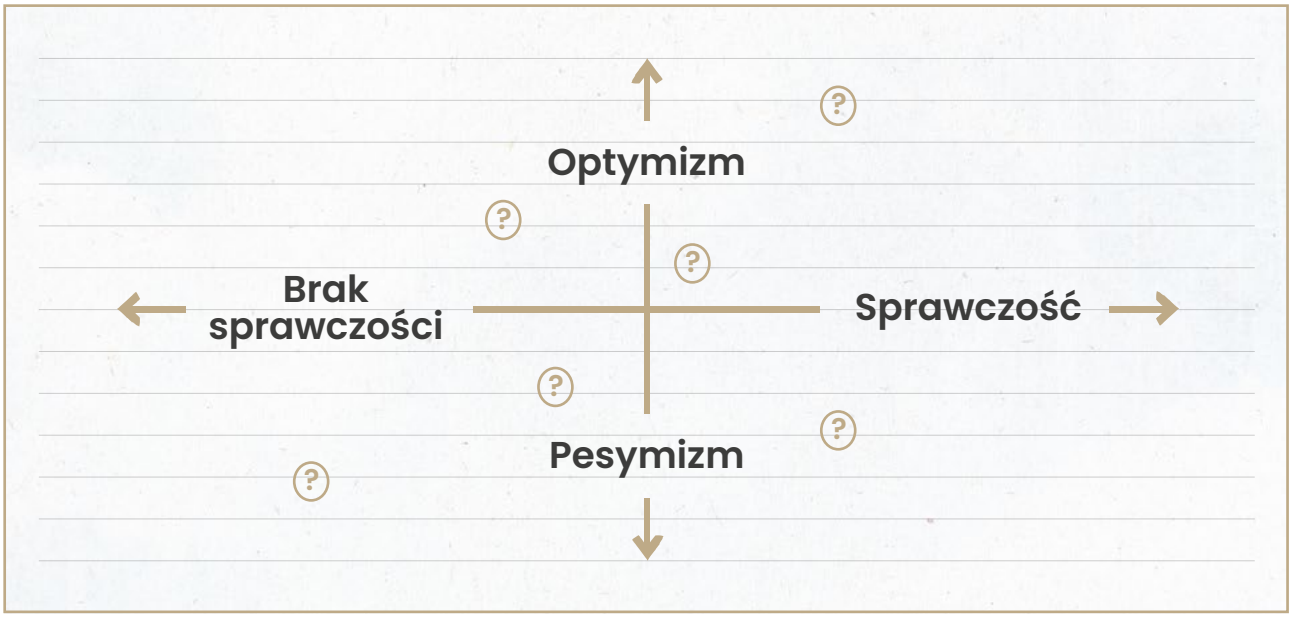

Potrzebujesz:

- **Pomieszczenia, które jest wystarczająco duże i puste, aby uczestnicy mogli wstać i poruszać się.**
- **Lub: arkuszy papieru, na których grupy uczestników mogą rysować jako substytut poruszania się.**
- **W dalszej części założymy, że uczestnicy poruszają się. W razie potrzeby dostosuj instrukcję.**

Najpierw poproś uczestników, aby stanęli w rzędzie na środku pomieszczenia, wszyscy w jednej linii, twarzą do prowadzącego. Ustaw się w pewnej odległości od linii uczestników, mniej więcej naprzeciwko jej środka. Następnie powiedz uczestnikom:

- Jeśli jesteś optymistycznie nastawiony/a do przyszłości, zrób jeden krok do przodu, w moją stronę. Im bardziej czujesz się optymistą/tką, tym więcej kroków możesz zrobić.
- Jeśli pesymistycznie patrzysz w przyszłość, zrób jeden krok do tyłu, z dala ode mnie. Im bardziej czujesz się pesymistą/tką, tym więcej kroków możesz wykonać.

Przykładowy scenariusz:

> "Mam do was pytanie i poproszę was o odpowiedź poprzez ruch. Pytanie dotyczy waszych oczekiwań na przyszłość. Kiedy wybiegacie wyobraźnią o jedno pokolenie do przodu, powiedzmy o 25 lat, czy spodziewacie się, że świat będzie lepszy niż ten, w którym żyjemy - lepszy według własnej definicji - czy też wyobrażacie go sobie jako gorszy? Jeśli macie optymistyczne oczekiwania co do tego, jak świat będzie wyglądał za 25 lat to kiedy powiem „start", zróbcie krok naprzód, a im silniejsze jest to uczucie, tym dalej powinniście stanąć. Z drugiej strony, jeśli czujecie się pesymistami lub wątpicie w słuszność swoich oczekiwań co do stanu świata za 25 lat, zróbcie krok do tyłu. Im silniejsze jest to uczucie, tym dalej powinniście się stanąć. W grę wchodzi wasza subiektywna ocena. To jest w porządku,tego właśnie chcemy. Start! Przesuńcie się tak daleko do przodu lub tak daleko do tyłu, jak chcecie".
> (Peter Hayward & Stuart Candy, 2017, s. 11)

Jest to oś optymizm-pesymizm

Gdy wszyscy uczestnicy znajdą swoje miejsce, powiedz im, aby **utrzymali swoją pozycję** wzdłuż osi przód-tył/optymizm-pesymizm. W przypadku następnego pytania chcesz, aby przesunęli się w **prawo** lub w **lewo**, w zależności od tego, jak chcą odpowiedzieć. Tym razem powiedz uczestnikom:

- Jeśli uważacie, że możecie pomóc w kształtowaniu przyszłości, możecie zrobić krok w prawo, nie zmieniając pozycji przód-tył. Im większy wpływ lub sprawczość uważacie, że posiadacie, tym więcej kroków w prawo możecie wykonać.
- Jeśli jesteście sceptyczni lub wątpicie w swoją zdolność do kształtowania przyszłości, możecie zrobić krok w lewo, nie zmieniając pozycji przód-tył. Im bardziej wątpicie lub pesymistycznie oceniacie swój wpływ lub sprawczość, tym więcej kroków w lewo możecie wykonać.

Przykładowy scenariusz:

> "Teraz mam do was kolejne pytanie, a dotyczy ono waszej sprawczości; waszej osobistej zdolności do wpływania na zmiany na poziomie globalnym w ciągu najbliższych 25 lat, w kierunkach, które uważacie za pozytywne. Jeśli czujecie, że macie wpływ i możecie kształtować świat, kiedy powiem „start ", proszę o krok w prawo, a im mocniej to czujecie, tym dalej powinniście się posunąć. Jeśli z drugiej strony macie wątpliwości, jeśli jesteście sceptyczni lub pesymistyczni co do swojej zdolności do kształtowania rzeczy w tej skali, w tym okresie czasu, to kiedy powiem „start", przesuńcie się w lewo, proporcjonalnie do poziomu waszych wątpliwości. Start!"
> (Peter Hayward & Stuart Candy, 2017, s. 11)

Jest to oś sprawczości - braku sprawczości

Następnie uczestnicy zostaną w mniejszym lub większym stopniu podzieleni na cztery ćwiartki. W tym momencie poproś niektórych uczestników, aby podzielili się swoimi powodami, dla których znaleźli się w tym miejscu, upewniając się, że pytasz uczestników z różnych kwadrantów.

Jako dodatkowe ćwiczenie możesz zaprosić uczestników, którzy znajdują się w jednym kwadrancie, do skomentowania tego, co myślą o tych w innych kwadrantach, a nawet, jeśli nastrój na to pozwala, do żartobliwego umieszczania etykiet na sobie nawzajem jako sposobu na rozpoczęcie debaty.

Źródło: Peter Hayward & Stuart Candy. (2017). The Polak Game, Or: Where Do You Stand? Journal of Futures Studies, 22(2). https://doi.org/10.6531/JFS.2017.22(2).A5

Metafory Kauffmana (dotyczące przyszłości)

Jazda pociągiem

Kajakowy spływ rzeką

Rzut kośćmi

Żeglowanie na morzu

W tym ćwiczeniu poproś uczestników, aby zastanowili się, która metafora najlepiej pasuje do ich relacji z przyszłością.

Czy poruszanie się w przyszłość jest jak jazda pociągiem, spływ kajakiem po rzece, żeglowanie po morzu, czy bardziej jak rzucanie kostką? Możesz również zaprosić uczestników do wymyślenia własnych metafor, jeśli stwierdzą, że żadna z tych czterech nie pasuje.

Gdy wszyscy będą mieli kilka minut na dokonanie wyboru, poproś uczestników o podzielenie się tym, co wybrali i powodami, dla których wybrali tę metaforę. Możesz także zachęcić uczestników do komentowania wzajemnych wyborów i omawiania różnic w interpretacji.

Źródło: Adaptacja z Kauffman, D. L. (1976). Nauczanie przyszłości: Przewodnik po edukacji zorientowanej na przyszłość. ETC Publications.

Faza 1: Odkrywanie

Faza 1 składa się z dwóch części: myślenia o pożądanej i prawdopodobnej przyszłości.

Abstraktne motiiv, Ülo Sooster, c.1890 - c.1910. Providing institution: Tartu Art Museum, Estonia - CC0. https://www.europeana.eu/item/401/item_RMWSECA5Z5CQ3S4654X6JSJZGINMR5LI

Wskazówka:

Zazwyczaj zaczynamy od pożądanych, a potem przechodzimy do prawdopodobnych przyszłości. Możesz jednak zmienić kolejność tych dwóch perspektyw. Wyniki mogą być różne, ale niekoniecznie lepsze lub gorsze – to część ćwiczenia Futures Literacy, które uczy uczestników rozumienia, że przyszłości mogą być wieloaspektowe i różnie interpretowane. Przy każdym pytaniu w każdej fazie poproś uczestników, aby najpierw w ciszy zapisali swoje myśli, potem podzielili się nimi w mniejszych grupach, a następnie zaprezentowali na forum. Poproś jedną osobę z każdej grupy o sporządzenie notatek z dyskusji grupowej i zbierz te notatki do późniejszego wykorzystania.

Ćwiczenie oddechowe:

Przed każdym pytaniem może być przydatne przeprowadzenie krótkiego ćwiczenia oddechowego, które pomoże uczestnikom oderwać się od bieżących myśli i lepiej skoncentrować na wyobrażaniu sobie przyszłości, co jest kluczowym aspektem pracy z techniką Futures Literacy:

Przykładowy scenariusz: "Zamknijcie oczy. Weźcie kilka głębokich oddechów we własnym tempie. Przy każdym wdechu zwróćcie uwagę na dźwięki wokół siebie. Z każdym wydechem wypuśćcie wszystkie myśli, które mogą zaprzątać wam głowę od rana, wczorajszego dnia, weekendu... Kiedy usłyszycie dźwięk pstryknięcia palcami, wszyscy otworzymy oczy i przeniesiemy się do roku [wstaw wybrany rok]. [pstryknięcie palcami]." (z podręcznika UNESCO, s. 68)

Następnie przedstaw pierwsze zadanie:
Pytanie 1.1: Pożądana przyszłość - Jak wygląda TEMAT w ROKU? Skupcie się na tym, co jest pożądane / co chcielibyście by się wydarzyło.
Przykład: Jak młodzież i seniorzy współpracują w 2050 roku? Skup się na tym, jak chciałbyś/chciałabyś żeby wyglądała przyszłość.
Lub: Jak chciałbyś/chciałabyś, aby młodzież i seniorzy współpracowali w 2050 roku?

Przykładowy scenariusz: „Wyobraźcie sobie waszą własną pożądaną przyszłość [wstaw temat warsztatu]. Może być pożądana dla was, dla waszej bliskiej społeczności, dla społeczeństwa — na dowolnym poziomie, który wybierzecie. Skupcie się jednak na aspekcie chcenia. Ta przyszłość to ucieleśnienie naszych nadziei i marzeń, więc niekoniecznie musi być realistyczna. Poświęćcie trochę czasu na zapisanie swoich pomysłów. Nie chodzi o drogę do [wstaw wybrany rok]; chodzi o opisanie rzeczywistości, jaka już jest. Jesteście tam. Opiszcie wszystko w czasie teraźniejszym." (z podręcznika UNESCO, s. 68, 74*)

Zapytaj, czy są jakieś pytania.

Instruuj uczestników, aby najpierw indywidualnie, w ciszy, zapisali swoje pomysły, po jednej myśli na raz. Następnie, gdy minie określony czas (np. 5-10 minut), powiedz im, aby podzielili się swoimi pomysłami w grupie i przedyskutowali je.

Zaproponuj, aby podczas dyskusji uczestnicy przedstawiali swoje pomysły pojedynczo, a inni w grupie z podobnymi pomysłami włączali się do rozmowy. Po omówieniu jednego pomysłu, przedstawiany jest kolejny a procedura powtarzana, tak, aby każdy uczestnik grupy miał okazję podzielić się swoimi myślami.

Po upływie wystarczającego czasu na dyskusję grupową (od 10 do 40 minut), niech wszyscy uczestnicy wrócą do głównej sali (jeśli ją opuszczali). Zachęć grupy do podzielenia się (częścią) głównych tematów dyskusji.

Jeśli jest czas, można pozwolić na pytania i dyskusje między grupami podczas sesji plenarnej.

Wskazówka:

Jeśli zauważysz, że niektórzy uczestnicy wyliczają wszystkie swoje pomysły na raz, możesz delikatnie przypomnieć, aby dzielili się nimi pojedynczo i dawali każdemu możliwość zabrania głosu. W zależności od grupy, możesz to zrobić indywidualnie lub przypomnieć o tym wszystkim podczas sesji plenarnej przed kolejną dyskusją grupową.

Gezicht op de haven van Napels, Marco Ricci 1772/1800. Providing institution: Rijksmuseum, Netherlands - Public Domain. https://www.europeana.eu/item/90402/RP_P_1890_A_15263

Gdy runda dzielenia się dobiegnie końca, przedstaw drugie zadanie:

- **Pytanie 1.2: Prawdopodobna przyszłość:**
  Jak wygląda TEMAT w ROKU? Skupcie się na tym, co jest prawdopodobne / co uważacie za możliwe.
- **Przykład:**
  Jak młodzież i seniorzy współpracują w 2050 roku? Skup się na tym, co jest prawdopodobne.
- **Lub:**
  Czy uważacie, że młodzież i seniorzy współpracują w 2050 roku? W jaki sposób?

I powtórz procedurę z części 1.1, włączając, jeśli chcesz, ćwiczenie oddechowe.

Przykładowy scenariusz: „Teraz poproszę was, abyście poświęcili kilka minut na zapisanie tego, co przychodzi wam do głowy, gdy myślicie o wszystkich prawdopodobnych przyszłościach naszego tematu [wstaw temat laboratorium]. Opisanie prawdopodobnych przyszłości polega na stworzeniu obrazu świata, na który byście postawili, czego byście się spodziewali. Prawdopodobne przyszłości to trendy, statystyki, rzeczy, które mogliście widzieć lub doświadczyć, które skłoniły was do postawienia na tę przyszłość. Mówimy o najbardziej realistycznej przyszłości, jaką możecie sobie wyobrazić, tej, która najprawdopodobniej się wydarzy. Nie chodzi o drogę do [wstaw wybrany rok]; chodzi o opisanie, jak już jest. Jesteście tam. Opiszcie wszystko w czasie teraźniejszym”
(z podręcznika UNESCO, s. 68)

Wskazówka:

- Formułowanie odpowiednich pytań w powyższych fazach może wymagać pewnej praktyki. Nawet jeśli jesteś zadowolony ze swoich pytań, uczestnicy mogą poruszyć kwestie, których nie przewidziałeś/łaś, lub zwrócić uwagę na niejasności. Możesz wykorzystać to na swoją korzyść, prosząc uczestników o ich interpretacje.

- Jedno z nas (Sveinung) ma tendencję do natychmiastowego odpowiadania na każde zadane pytanie. Drugie (Ragnhild) musiało włożyć sporo wysiłku, aby pokazać mu, jak wartościowe może być pozwolenie uczestnikom na samodzielne poszukiwanie odpowiedzi na własne pytania. Obecnie, chyba że pytanie dotyczy kwestii czysto praktycznej, staramy się umożliwić uczestnikom samodzielne udzielanie odpowiedzi. Jest to prosty sposób na zaangażowanie zbiorowej inteligencji grupy oraz włączenie uczestników w sam proces projektowania warsztatu.

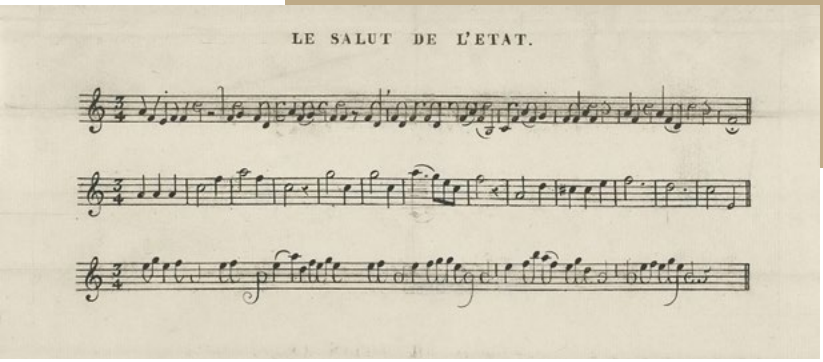

Lied op de kroonprins, 1830. Providing institution: Rijksmuseum, Netherlands - Public Domain

Faza 2: Zmiana perspektywy (Reframe)

Przykładowy scenariusz: „Teraz przechodzimy do fazy drugiej, która koncentruje się na zmianie perspektywy. Scenariusz zmiany perspektywy nie jest ani prawdopodobny, ani pożądany. Jest to scenariusz, który ma na celu zakwestionowanie naszych założeń dotyczących przyszłości. W tej fazie laboratorium pozostaniemy w tym scenariuszu i wyobrazimy sobie społeczeństwa, życie, a nawet tradycje, oparte na tej nowej rzeczywistości."
(z podręcznika UNESCO, s. 78)
Przedstaw swój scenariusz zmiany perspektywy (zobacz w kolejnym rozdziale gotowe scenariusze zmiany perspektywy oraz wskazówki, jak stworzyć własny). **Zapytaj, czy są jakieś pytania**.

Następnie przedstaw zadanie:

- **Pytanie 2: Zmiana perspektywy**
  Jak wygląda TEMAT w tej wersji ROKU?
- **Przykład:**
  Jak młodzież i seniorzy współpracują w tej wersji roku 2050?

Zapytaj, czy są jakieś pytania.

Instruuj uczestników, aby najpierw indywidualnie, w ciszy, zapisali swoje pomysły, po jednej myśli na raz. Następnie postępuj zgodnie z tą samą procedurą, co w fazie pierwszej, kończąc na tym, że każda grupa podzieli się swoimi refleksjami podczas sesji plenarnej.

- Upewnij się, że macie wystarczająco dużo czasu w tej fazie, aby zaprezentować scenariusz zmiany perspektywy i pozwolić uczestnikom na zadawanie pytań przed rozpoczęciem cichej refleksji i pracy grupowej.
- Ponieważ scenariusz zmiany perspektywy opisuje przyszłość, która jest (radykalnie) inna od tego, do czego uczestnicy są przyzwyczajeni, prawdopodobnie pojawią się pewne wątpliwości co do tego, o co prosisz i jak oczekujesz, że uczestnicy odpowiedzą na pytania.
- Na przykład, czasami dostajemy pytania, czy należy myśleć o tym, co jest pożądane w tej przyszłości, czy o tym, co jest prawdopodobne. Możemy zapytać uczestników, co oni myślą (patrz wskazówka powyżej), zasugerować, że mogą zrobić jedno i drugie, albo po prostu powiedzieć: „wy decydujecie".
- Celem ćwiczenia zmiany perspektywy jest „zamieszkanie" przez pewien czas w alternatywnej przyszłości opisanej w scenariuszu i spojrzenie na temat warsztatu z tej perspektywy. To, czy uczestnicy podkreślą aspekty pozytywne, negatywne, trochę z obu (lub coś zupełnie innego), jest mniej istotne niż traktowanie poważnie założeń opisanych w scenariuszu zmiany perspektywy. Więcej na temat funkcji scenariusza zmiany perspektywy znajdziesz w sekcji o tworzeniu własnych scenariuszy zmiany perspektywy, poniżej.

Faza 3: Refleksja

Istnieje wiele sposobów na to, aby skłonić uczestników do refleksji nad ich doświadczeniem z warsztatu. Rozważ zapytanie ich, w jaki sposób scenariusz zmiany perspektywy zakwestionował założenia, które przyjęli na temat przyszłości w pierwszych dwóch fazach.

Przykładowy scenariusz: „Kolejna podróż w czasie: wróciliśmy do [bieżącego roku]. Teraz, gdy zbadaliście różne projekcje i obrazy przyszłości, poświęćcie chwilę na refleksję nad naszą wspólną podróżą."
(z podręcznika UNESCO, s. 88)

Możesz również poprosić uczestników, aby ponownie rozważyli swoje pożądane i/lub prawdopodobne przyszłości w świetle swoich myśli i dyskusji podczas fazy zmiany perspektywy:

- Czy chcieliby coś zmienić w obrazie pożądanej przyszłości?
- Czy coś się zmieniło w tym, co uważają za prawdopodobne?
- Na jakich założeniach opierali swoje obrazy przyszłości?
- Czy któreś z tych założeń jest wątpliwe?
- Co się stanie, jeśli zmienimy jedno lub więcej z tych założeń?

Przykładowy scenariusz: Przedyskutujcie następujące pytania w podgrupach, a następnie omówmy je wspólnie:

- Co mogliście uznać za oczywiste?
- Co jest nowe, takie samo lub zmienione?
- W fazie pierwszej, jakie były źródła, inspiracje i wpływy waszych wyobrażeń? Dlaczego te wyobrażenia stworzyliście?
- Czy podróż przez przez fazę pierwszą i drugą przyniosła jakieś wnioski, które zrodziły dalsze pytania?
- Czy są jakieś różne role w kontekście [tematu laboratorium], o których wcześniej nie pomyśleliście?
- Jakie rzeczy uważaliście za ważne dla przyszłości [tematu laboratorium] przed ćwiczeniem, ale teraz wydają się mniej istotne w świetle eksplorowania innych obrazów przyszłości, i odwrotnie?"

(z podręcznika UNESCO, s. 89)

Wskazówka:

Tego rodzaju refleksja może być również przeprowadzona podczas pierwszych dwóch faz. Aby to zrobić, rozważ zapytanie uczestników podczas sesji warsztatowych o ich doświadczenia z odpowiadaniem na każde pytanie: Czy „prawdopodobne" było trudniejsze lub łatwiejsze niż „pożądane"? A co ze scenariuszem zmiany perspektywy?

Niektórzy ludzie uważają, że myślenie w kategoriach tego, co prawdopodobne, jest najłatwiejsze, podczas gdy inni są bardziej przyzwyczajeni do myślenia o tym, co chcieliby, żeby się wydarzyło. Skłonienie uczestników do rozmowy o tych różnicach to przydatny sposób na zobrazowanie faktu, że każda osoba ma własny sposób podejścia do pytań dotyczących „przyszłości", a zatem, gdy mówimy o przyszłości, nie zawsze możemy mówić o tym samym.

Wielu ludzi uważa, że faza zmiany perspektywy jest wyzwaniem. To dobrze. Pokazuje to, że musieli zaangażować swoją wyobraźnię w nowy sposób, zamiast polegać na istniejących założeniach. Skłaniając uczestników do rozmowy o tym doświadczeniu, tworzycie okazję do nauki: na tym polega Futures Literacy, a teraz uczestnicy doświadczyli tego na własnej skórze.

Landscape, Kuru, Werner Holmberg 1830. Providing institution: Finnish National Gallery, Finland - CC0. https://www.europeana.eu/item/2021012/_B68368A8683794628ECDF88F050B0DB0

Faza 4: Działanie

Przykładowy scenariusz:

- "Jeśli moglibyście podsumować cały dzień jednym słowem, jakie słowo by to było?"
- "Jakie są główne wnioski i przestrzenie do działania, którymi chcecie się podzielić?"
- "Co chcielibyście ustalić jako możliwe działania na najbliższe 3, 6, 9, 12 miesięcy (pytanie w mniejszej grupie)? Te działania powinny być możliwe do wdrożenia przez was! Korzystajcie śmiało z pytań i pomysłów innych grup."

(z podręcznika UNESCO, s. 92, 94)

Przekładanie pomysłów na działania może być realizowane na wiele sposobów.

Jedną z możliwości jest poproszenie uczestników, aby ponownie przyjrzeli się wybranej wersji przyszłości, a następnie cofnęli się od tej przyszłości do teraźniejszości, opisując kroki, które podjęli po drodze. Inną opcją jest poproszenie uczestników o wymienienie jednej, dwóch lub więcej konkretnych rzeczy, które zamierzają zrobić, samodzielnie lub wspólnie z innymi, aby zbliżyć się do pożądanej przyszłości.

Możesz również zachęcić uczestników do współpracy nad wdrażaniem tych planów.

Jeśli na początku warsztatu wykorzystaliście ćwiczenie rozgrzewkowe, takie jak Gra Polaka możecie powtórzyć to ćwiczenie i wykorzystać je jako punkt wyjściowy do dyskusji na temat tego, co, jeśli w ogóle, zmieniło się w sposobie, w jaki uczestnicy postrzegają przyszłość.

Faza działania może być również przeprowadzona w późniejszym terminie, wykorzystując zebrane wyniki z pierwszych trzech faz jako materiał. Możecie zaprosić tych samych uczestników lub wybrać inną grupę, która będzie pracować nad wdrożeniem tych działań.

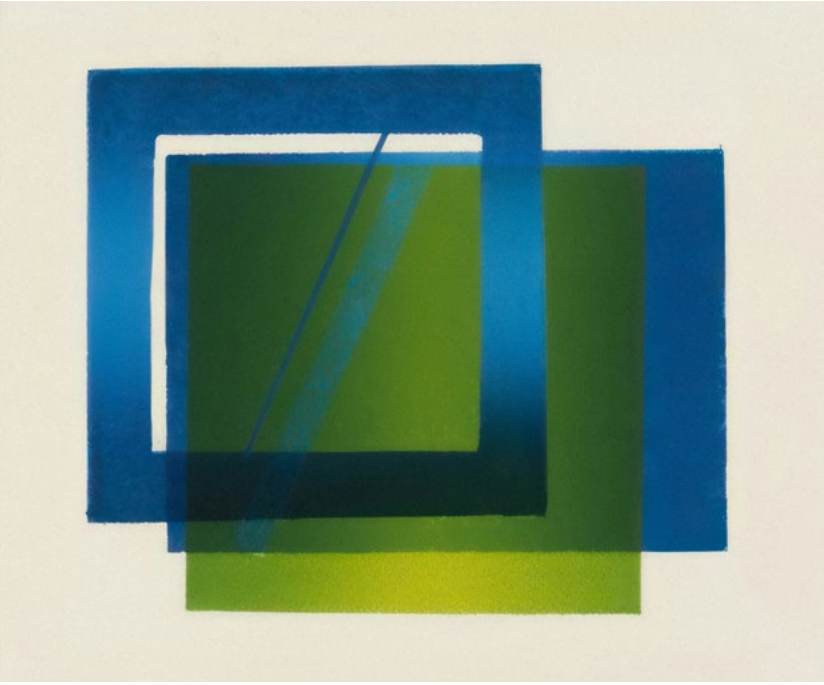

Kompositsioon geomeetrilise kujundiga IV, Avo Keerend, 1983. Providing institution: Tartu Art Museum, Estonia - CC0. https://www.europeana.eu/item/401/item_PWVAEFNU7UYHUZN5BO5APFO47ECQGYT6

Wskazówka:

Jeśli chcesz, aby uczestnicy przełożyli swoje pomysły i wnioski na działania, rozważ poproszenie ich o sformułowanie „intencji wdrożenia", korzystając z następującego ogólnego schematu:

- JEŚLI [sytuacja], WTEDY [zachowanie], albo: „Zrobię X. Jeśli Y przeszkodzi mi w zrobieniu X (wiem z doświadczenia, że Y może się zdarzyć), najpierw zrobię (określoną ilość) X."
- Na przykład:
  „Spotkam się z osobami znacznie młodszymi/starszymi ode mnie bez uprzedzeń. Jeśli zauważę, że ich oceniam, zatrzymam się i pomyślę, że wiem o tych osobach bardzo niewiele i nie powinienem/nie powinnam jej tak szybko oceniać."
- Lub:
  „Nauczę się drugiego/trzeciego języka. Jeśli będę mieć pokusę, by używać TikToka lub oglądać telewizję, najpierw poświęcę 20 minut na naukę tego języka."
  Samo sformułowanie intencji wdrożenia zwiększa zdolność ludzi do realizacji swoich zamierzeń.

Dessin de collection de l'hiver 1949-1950, Marie-Louise Carven, 1949-1950. Providing institution: Palais Galliera - Musée de la Mode de la Ville de Paris, France - CC0. https://www.europeana.eu/item/966/europeana_fashion_500058856

Spotkanie uzupełniające

Rodzaj działań po warsztacie zależy od waszych celów i potrzeb grupy uczestników.

Protokół z warsztatów/Raport:

Jeśli uczestnicy lub grupy sporządzali notatki podczas poszczególnych faz, możecie je zebrać i przekształcić w raport, który udostępnicie uczestnikom oraz innym zainteresowanym stronom. To dobry sposób, aby dostarczyć biorącym udział konkretnego efektu po warsztacie. Jeśli chcecie zrobić coś więcej z zebranymi danymi, możecie wyciągnąć wnioski i postawić na sugestie dotyczące dalszych kroków. Te wnioski mogą posłużyć jako podstawa do dalszej pracy z waszą grupą lub innymi grupami, na przykład w celu śledzenia realizacji planów działań sformułowanych w fazie 4.

Kolejne warsztaty

Inną opcją jest zorganizowanie serii warsztatów, w których wyniki jednego warsztatu będą służyć jako podstawa dla kolejnego.

Inne rezultaty

Warsztat może prowadzić do różnych rezultatów: rysunków, gier, spektaklu, planów festiwalu, poezji, sadzenia drzew, itd. Choć sam warsztat opiera się na wykorzystaniu pisemnego i mówionego języka, nie ma przeszkód, żeby zaprojektować zajęcia, które prowadzą do zupełnie innego rodzaju rezultatów. W takim przypadku, formułując pytania i zadania dla uczestników w każdej fazie warsztatu, powinniście wziąć pod uwagę rodzaje wyników jakie chcecie uzyskać.

Wskazówka:

Najważniejszym rezultatem jest być może to, co dzieje się w umysłach uczestników podczas warsztatu.

Jeśli masz regularny kontakt z tą grupą, możesz zauważyć, że spontanicznie odnoszą się do rzeczy omawianych podczas warsztatu.

Możesz również stymulować takie refleksje, używając tematów, które pojawiły się podczas warsztatu, aby wzbogacić dyskusje w innych kontekstach.

Sugerowany program 5-godzinnego Futures Literacy Laboratory - w formule całodniowej lub podzielony na dwie części.

Czas trwania:	5 godzin w ciągu jednego dnia, w tym przerwy: 10.00-15.15 2+2 godziny, nie wliczając przerwy na obiad. Na przykład: 10:00-12:00 dzień 1, 10:00-12:00 dzień 2 lub 13:00-15:00 dzień 1 i 10:00-12:00 dzień 2.
10:00-10:15	**Krótkie wprowadzenie** Krótkie wprowadzenie do Futures Literacy, czym jest i dlaczego jest ważna. Przedstawienie dzisiejszej agendy.
10:15-10:30	**Gra Frederika L. Polaka lub inne ćwiczenie rozgrzewające**
10:30–11:15	**Faza 1a Pożądane przyszłości (45 minut)** • Ćwiczenie oddechowe i prezentacja zadania (5 minut) • Uczestnicy zapisują swoje myśli w ciszy (5-10 minut) • Praca w grupach (15-20 minut) • Dyskusja (15 minut)
11:15–11:30	**Przerwa (15 minut)**
11.30-12.15	**Faza 1b Prawdopodobne przyszłości (45 minut)** • Ćwiczenie oddechowe i prezentacja zadania (5 minut) • Uczestnicy zapisują swoje myśli w ciszy (5-10 minut) • Praca w grupach (15-20 minut) • Dyskusja (15 minut)
12.15-13.15	**Przerwa na obiad (60 minut)**

Wskazówka:

Jeśli chcesz rozłożyć warsztaty na dwa dni, to jest dobry moment na podzielenie warsztatu na dwie części.

13.15-14.00	**Faza 2 Zmiana perspektywy (45 minut)** • Ćwiczenie oddechowe i przedstawienie scenariusza zmiany perspektywy (10 minut) • Uczestnicy zapisują swoje myśli w ciszy (5-10 minut) • Praca w grupach (15-20 minut) • Dyskusja (10-15 minut)
14.00-14.15	**Przerwa (15 minut)**
14.15-14.35	**Faza 3 Refleksja (20 minut)** • Uczestnicy zapisują swoje przemyślenia w ciszy (5 minut) • Dyskusja (15 minut)
14.35-15.05	**Faza 4 Działanie część 1 (30 minut)** • Praca w grupach (15-20 minut) • Prezentacje na sesji plenarnej (10-15 minut)
15.05-15.15	**Zakończenie (10 minut)** • Wnioski z dzisiejszego dnia • Kolejne kroki

Sugerowany program 3-godzinnego Futures Literacy Laboratory

Czas trwania:	10:00–13:00
10:00–10:15	Wprowadzenie
10:15–10:45	Faza 1a: Pożądane przyszłości
10:45–11:00	Przerwa
11:00–11:30	Faza 1b: Prawdopodobne przyszłości
11:30–12:00	Faza 2: Zmiana perspektywy
12:00–12:15	Przerwa
12:15–13:00	Faza 3/4: Refleksja, działanie

Trzy scenariusze Futures Literacy Laboratories

Ta sekcja zawiera plany przeprowadzenia trzech różnych Laboratoriów Futures Literacy: jednego dla młodzieży, jednego dla seniorów i jednego dla mieszanej grupy młodzieży i seniorów.

Każdy plan zawiera zadania i pytania dla fazy 1, sugestie dotyczące scenariusza zmiany perspektywy i pytania dla fazy 2, sugestie dotyczące pytań dla fazy 3 oraz dalsze kroki dla fazy 4.

Połącz je z przewodnikiem szybkiego startu i sugerowanymi agendami powyżej, aby stworzyć kompletny plan warsztatów.

Młodzież: Moje życie (w 2040/2050 roku)

Faza 1: Odkrywanie

Etap 1a: Jak będzie wyglądało wasze życie w [2040/2050]? Podkreślcie to, czego chcecie.
Lub: Jak chcielibyście, aby wyglądało wasze życie w [2040/2050]?

Faza 1b: Jak będzie wyglądało wasze życie w [2040/2050]? Podkreślcie to, co uważacie za prawdopodobne.
Lub: Jak myślicie, jak będzie wyglądało wasze życie w [2040/2050]?

Faza 2: Zmiana perspektywy

Wybierz jeden z poniższych scenariuszy przeformułowania. Sugerujemy 1, 3 lub 5.

Faza 3: Refleksja

Sugerowane pytania do refleksji:

- Czy scenariusz zmiany perspektywy zmienił wasze postrzeganie przyszłości? W jaki sposób?
- Czy jest jeszcze coś, co bierzecie za pewnik, myśląc o swojej przyszłości?
- Czy jest coś, co chcielibyście zmienić w sposobie funkcjonowania społeczeństwa lub świata, coś, co wpływa na was i przyszłość, którą widzicie dla siebie?

Faza 4: Działanie

Sugerowane zadania do wykonania. Pojedynczo lub w grupach:

- Zidentyfikuj co najmniej jedną rzecz, którą możesz zrobić - samodzielnie lub razem z innymi obecnymi tu dzisiaj - aby podążać w kierunku przyszłości, której pragniesz.
- Stwórz plan, w jaki sposób to zrobisz.
- Przedstaw ten plan innym.

Seniorzy: Warszawa przyjazna starszym mieszkańcom

Faza 1: Odkrywanie

Etap 1a: Jaka jest Warszawa przyjazna starszym osobom w roku [2040/2050]? Podkreślcie to, czego pragniecie/chcecie.
Lub: Gdybyście mogli zdecydować, jak wyglądałaby Warszawa przyjazna starszym mieszkańcom w [2040/2050]?

Faza 1b: Jak wygląda Warszawa przyjazna starszym mieszkańcom w [2040/2050]? Podkreślcie to, co uważacie za prawdopodobne.
Lub: Jak myslicie, w jaki sposób Warszawa będzie bardziej/mniej przyjazna starzeniu się w [2040/2050]?

Faza 2: Zmiana perspektywy

Wybierz jeden z poniższych scenariuszy, najlepiej 2 lub 4.

Faza 3: Refleksja

Sugerowane pytania do refleksji:

- Czy scenariusz przeformułowania wpłynął na wasze postrzeganie przyszłości? W jaki sposób?
- Czy jest coś (innego), co bierzecie za pewnik, myśląc o przyszłości?
- Czy jest coś, co chcecie zmienić w sposobie funkcjonowania społeczeństwa lub świata? Coś, co wpływa na was i przyszłość waszą, społeczeństwa, młodych ludzi, świata?

Faza 4: Działanie

Sugerowane zadania do wykonania. Pojedynczo lub w grupach:

- Zidentyfikuj co najmniej jedną rzecz, którą możesz zrobić - samodzielnie lub razem z innymi obecnymi tu dzisiaj - aby podążać w kierunku przyszłości, której pragniesz.
- Stwórz plan, w jaki sposób to zrobisz.
- Przedstaw ten plan innym.

Młodzież i seniorzy: Przyszłość komunikacji

Warto rozważyć, aby grupy młodzieży i seniorów pracowały razem – albo przez cały czas trwania warsztatów, albo przynajmniej w niektórych fazach.

Faza 1: Odkrywanie

Faza 1a: Jak komunikujemy się w [2040/2050]? Podkreślcie to, czego pragniecie/chcecie.
Lub: Gdybyście mogli zdecydować, jak będziemy się komunikować w [2040/2050]?

Etap 1b: Jak będziemy się komunikować w [2040/2050]? Podkreślcie to, co uważacie za prawdopodobne.
Lub: Jak według was najprawdopodobniej będziemy się komunikować w [2040/2050]?

Faza 2: Zmiana perspektywy

Wybierz jeden z poniższych scenariuszy przeformułowania. Sugerujemy 3 lub 4.

Faza 3: Refleksja

Sugerowane pytania do refleksji:

- Czy scenariusz przeformułowania zmienił twoje postrzeganie przyszłości (komunikacji)? W jaki sposób?
- Czy jest coś jeszcze, co bierzesz za pewnik, myśląc o przyszłości komunikacji?

Faza 4: Działanie

Sugerowane zadania do wykonania. Pojedynczo lub w grupach:

- Zidentyfikuj co najmniej jedną rzecz, którą możesz zrobić - samodzielnie lub razem z innymi osobami - aby podążać w kierunku przyszłości, której pragniesz.
- Stwórz plan, w jaki sposób to zrobisz.
- Przedstaw ten plan innym.

W grupach:

- Opiszcie sposób komunikacji, którego chcielibyście aby ludzie używali częściej.
- Przedstawcie go na forum.

Scenariusze zmiany perspektywy

Scenariusz zmiany perspektywy 1: Superorganizatorzy

Vanad esemed, Avo Keerend, 1964. Providing institution: Tartu Art Museum, Estonia - CC0. https://www.europeana.eu/item/401/item_345ZSDADBUPVSTDOJT7IAO5VEJR2QK5K

Rok [2040/2050], miejsce akcji: Centrum Warszawy

Po załamaniu się usług państwowych, małe grupy mieszkańców zorganizowały się w sieć współpracy międzyludzkiej, w której dzielą się informacjami, udzielają pomocy oraz dystrybuują żywność i zasoby.

Niektóre z tych grup są uznawane za „superorganizatorów" ze względu na ich zdolność do docierania do wielu ludzi i pomagania im. Twoja grupa jest jedną z takich superorganizacji.

Pytania:

- Jak wygląda twoje życie?
- (Opisz dzień ze swojego życia)
- Co nadaje ci sens?
- Kiedy czujesz się przydatny/a?
- Co jest łatwe?
- Co jest trudne?
- Jakie są zalety i wady bycia superorganizatorem?
- Na czyjej pomocy polegasz?
- Komu możesz zaufać?
- Jak sprawić, by inni ci zaufali?

Scenariusz zmiany perspektywy 2: Miasto parków

Rok [2040/2050], miejsce akcji: Warszawa

Władze Warszawy podjęły decyzję o stopniowym przekształcaniu ulic, placów i dachów budynków w parki.

Zwiększy to odporność miasta w obliczu coraz bardziej ekstremalnych fal upałów i regularnych powodzi, a także umożliwi lokalną produkcję większej ilości żywności spożywanej w mieście. Planowanie tego „miasta-parku" zostanie powierzone jego mieszkańcom, wybranym losowo w ogólnomiejskiej loterii. (Gdy komitety przedstawią swoje plany, wszyscy mieszkańcy będą musieli przyczynić się do ich realizacji).

Zostałeś wybrany na członka komitetu projektującego i planującego zazielenienie swojej dzielnicy i do zaplanowania, w jaki sposób należy zorganizować niezbędne prace, które zostaną podjęte wspólnie - przez wszystkich mieszkańców.

At the French Windows. The Artist's Wife, Lauritz Andersen Ring, 1897. Providing institution: Statens Museum for Kunst. Denmark - CC0. https://www.europeana.eu/item/2063604/DEN_280_016

Pytania:

Narysuj / naszkicuj, jak proponujesz przekształcić swoją dzielnicę / miasto w park.

- Jakie elementy powinien zawierać park?
- Opracuj plan organizacji pracy, która będzie niezbędna do realizacji twoich planów.

Opcjonalnie:

- Jak zmotywować młodzież do udziału w pracach?
- Jak zmotywować innych seniorów do przyłączenia się do pracy?
- Czego nauczyła cię ta praca?

Scenariusz zmiany perspektywy 3: Nowa sztuka komunikacji

Rok [2040/2050], miejsce akcji: Warszawa

Coraz więcej osób rezygnuje z telefonów i komputerów na rzecz rozmów twarzą w twarz.

Powstaje tętniąca życiem nowa „sztuka komunikacji", z różnymi stylami wyrażania siebie, słuchania innych oraz interakcji osobistych i w dużych grupach. Każdy styl opiera się na innym zestawie pomysłów na temat tego, do czego służy komunikacja i jakie wartości są najważniejsze.

Istnieje coś w rodzaju zyskującego na popularności trendu tworzenia, promowania i krytykowania różnych stylów komunikacji, angażujących ludzi w każdym wieku i z różnych środowisk.

Jesteś częścią jednej (szczególnie innowacyjnej/marginalnej/dziwnej/popularnej) grupy ludzi opowiadających się za (bardzo popularnym/wyzywającym/absurdalnym/zabawnym) stylem komunikacji. (Wybierz przymiotniki, które chcesz).

> **Lub w uproszczeniu: Jesteś częścią grupy osób propagujących określony styl komunikacji.**

Graafika. Kaheksa variatsiooni ruudule V, Avo Keerend, 1986. Providing institution: Pärnu Museum, Estonia. https://www.europeana.eu/item/401/item_JDXVSECUJQ7P6DRQ5SGNMVBUYDPUOBUV

Pytania:

- Opisz główne aspekty swojego stylu komunikacji.
- Jakie są podstawowe idee i wartości wpływające na ten styl?
- Jaka jest nazwa tego stylu?
- Jak ten styl radzi sobie z komunikacją między osobami w różnym wieku?

Opcjonalnie:

- W jaki sposób pokazujesz osobie, z którą rozmawiasz, że ją szanujesz?
- Jak skutecznie się komunikować?
- Jak słuchasz?
- Jak wyrażasz swoje współczucie/opiekę (na piśmie, podczas rozmowy)?

Scenariusz zmiany perspektywy 4: Dożywotnia Asysta Personalna (DAP)

W tej wersji przyszłości wszyscy mieszkańcy Polski mają prawo do Dożywotniej Asysty Personalnej (znanej również DAP).

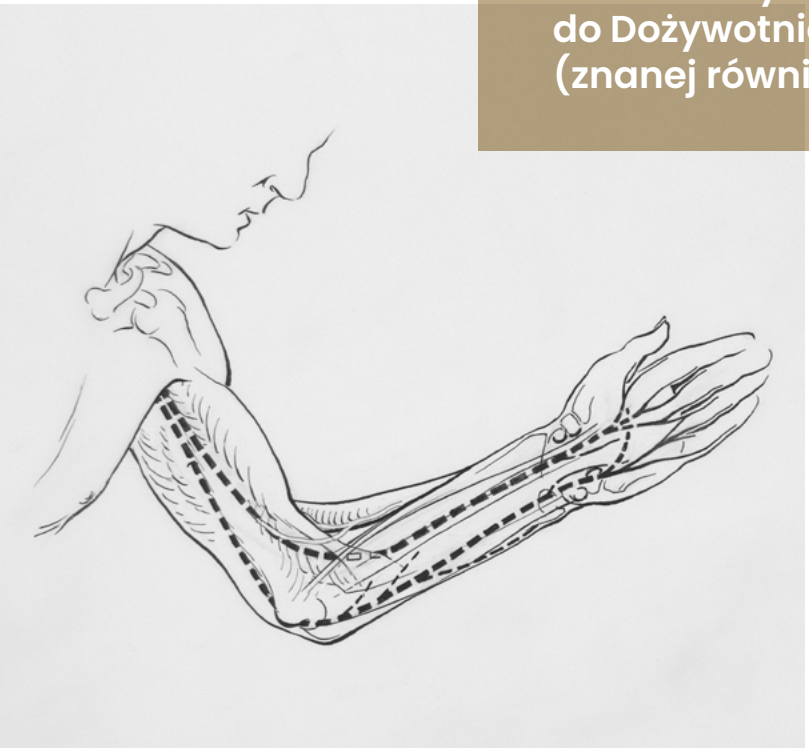

Circulatory system of the arm, J. Tinkelenberg, 1950/1990. Providing institution: Leiden University Libraries, Netherlands - Public Domain. https://www.europeana.eu/item/744/item_3462258

Polscy obywatele i obywatelki mogą wybrać, jakie usługi opiekuńcze chcą otrzymywać i kto będzie je świadczył. Jednocześnie wszyscy są zobowiązani do dożywotniej pomocy innym.

Tradycyjna struktura rodziny całkowicie się rozpadła. Większość osób w wieku 15-85 lat jest odpowiedzialna za pomoc pewnej liczbie osób młodszych, starszych i równolatków. To samo dotyczy grup wiekowych 0-15 i 75-120, w formie dostosowanej do ich indywidualnych zdolności do pomocy.

Pytania:

- O jakie usługi prosisz?
- Kogo wybierasz do świadczenia tych usług?
- Kto wybiera ciebie do świadczenia usług?
- Jakie usługi świadczysz dla tych innych osób?

Scenariusz zmiany perspektywy 5: Ograniczone wybory

Abstracte compositie, Greet van Amstel (1903-1981), 1975. Providing institution: Jewish Historical Museum, Netherlands - Public Domain https://www.europeana.eu/item/270/resource_document_jhm_museum_M011495

> **W tej wersji przyszłości państwo wprowadziło ograniczone możliwości wyboru dla wszystkich obywateli.**

> **Struktury społeczne zostały zmienione, aby zmniejszyć liczbę decyzji, przed którymi stają jednostki, jednocześnie promując stabilne struktury społeczne, które zwiększają poczucie przynależności i jedności.**

Po siedmiu latach podstawowej edukacji, która jest taka sama dla wszystkich, jednostkom przypisuje się przyszłą karierę i miejsce zamieszkania w oparciu o modele przewidujące regionalne zapotrzebowanie na siłę roboczą. Po tym przypisaniu dołączają do „stada" – grupy społecznej określonej przez zawód i miejsce zamieszkania, która zastępuje rodzinę jako centralną jednostkę społeczną. Cała dalsza edukacja odbywa się w ramach stada.

Każdy obywatel ma możliwość zmiany stada - a tym samym swojej kariery i miejsca zamieszkania - raz w życiu.

Pytania:

- Jak wygląda twoje życie w tej wersji przyszłości?
- **Opcjonalnie:** Jakie są pozytywne, a jakie negatywne strony tego systemu?

Tworzenie własnych scenariuszy zmiany perspektywy

> **Celem scenariusza zmiany perspektywy jest umożliwienie uczestnikom rozważenia tematu warsztatu z perspektywy możliwej przyszłości, która w pewien istotny sposób różni się od tego, jak oni sami wyobrażają sobie przyszłość; aby umożliwić im zabawę z innymi pomysłami niż zwykle.**

Innymi słowy: celem scenariusza zmiany perspektywy jest zakwestionowanie jednego lub więcej założeń uczestników dotyczących przyszłości.

Jak więc stworzyć scenariusz zmiany perspektywy?

1. Znajdź coś, o czym myślisz lub nawet wiesz, że uczestnicy uważają za oczywiste i zakładają, że zawsze będzie wyglądało lub funkcjonowało mniej więcej tak samo.
2. Opisz przyszłość, w której ta rzecz nie jest już prawdą lub w której zmieniła się w jakiś ważny sposób.

Na przykład, jeśli tematem warsztatu jest edukacja, przydatnym scenariuszem przeformułowania może być poproszenie uczestników o wyobrażenie sobie, jak zorganizowana jest edukacja, jeśli nie ma już żadnych szkół ani uniwersytetów. Czy oznacza to, że przestaliśmy się uczyć? Prawdopodobnie nie. Jak więc się uczymy? Można też pójść krok dalej i opisać ten alternatywny sposób organizacji nauki.

Założeniem, które należy zakwestionować, jest to, że nauka będzie nadal organizowana w taki sam sposób jak obecnie, czyli w formalnych instytucjach edukacyjnych. Innym sposobem na podważenie tego założenia jest opisanie przyszłości, w której ono w ogóle nie funkcjonuje. W tym wypadku mówimy po prostu, że nie ma szkół ani uniwersytetów. Oba te podejścia podważyłyby założenia uczestników dotyczące sposobu organizacji nauki. Jeśli nie opiszesz alternatywy, pozwolisz uczestnikom wymyślić własną. Jeśli opiszesz alternatywę, uczestnicy ją zgłębią. Oba podejścia mogą być wartościowe.

Aby to zilustrować, rozważmy scenariusz zmiany perspektywy 4: Dożywotnia Asysta Personalna (DAP). Scenariusz ten zaczyna się od trzech podstawowych zasad, które prawdopodobnie zostaną poparte przez większość mieszkańców liberalnego, demokratycznego państwa opiekuńczego: 1. Autonomia osobista, zgodnie z którą można samodzielnie podejmować większość decyzji dotyczących własnego życia; 2. Prawa jednostki, zgodnie z którymi jako mieszkaniec swojego kraju ma się pewne prawa, w tym prawo do pewnych dóbr socjalnych; oraz 3. Prawa wiążą się z obowiązkami.

Zamiast usuwać którąkolwiek z tych zasad, ich zakres zostaje rozszerzony. Twoje prawa zostały rozszerzone tak, aby obejmowały każdy rodzaj pomocy, jakiej możesz potrzebować, a twoja autonomia została rozszerzona tak, aby obejmowała zobowiązanie kogokolwiek do dostarczenia ci tej pomocy. Jednak twój obowiązek zrobienia tego samego dla innych rozszerza się w równym stopniu. Rezultatem jest przyszłość, która jest zarówno atrakcyjna, jak i odpychająca, ani bardzo prawdopodobna, ani bardzo pożądana. I chociaż działa poprzez dodawanie, a nie odejmowanie, pozostawia wiele pytań bez odpowiedzi.

Dodatkowo, jeśli tematem warsztatu jest edukacja, możesz zapytać uczestników, jakiej wiedzy lub umiejętności potrzebowaliby w społeczeństwie, które działa zgodnie z zasadami DAP. Jeśli tematem jest komunikacja, możesz zapytać, jakie nowe formy języka mogłoby to generować. Innymi słowy, scenariusz zmiany perspektywy nie musi bezpośrednio odnosić się do tematu warsztatu, aby działał jako scenariusz zmiany perspektywy.

Lesendes Mädchen, Isabella von Parma (Künstler_in). Providing institution: Albertina. Austria - Public Domain. https://www.europeana.eu/item/15508/13636

Dlaczego i kiedy przeprowadzać FLL?

Metoda warsztatowa Futures Literacy Laboratory jest odpowiednia do ułatwiania rozmów między osobami i grupami ludzi na temat przyszłości.

Dlaczego warto zorganizować taką rozmowę? Istnieją dwa główne powody, dla których warto zorganizować warsztaty na temat przyszłości.

Po pierwsze, możesz chcieć zebrać spostrzeżenia i pomysły od grupy osób na określony temat i tego, jak ich zdaniem ten temat może wyglądać w przyszłości.

Po drugie, możesz chcieć podnieść świadomość na temat przyszłości jako czegoś, co możemy pomóc kształtować poprzez nasze dzisiejsze działania i zainspirować uczestników do wyobrażenia sobie nnych wersji przyszłości, które mogą pomóc je urzeczywistnić. Pojedyncze FLL pozwala na realizację obu tych celów jednocześnie. Jednak wybrany temat, zadawane pytania i sposób podkreślania refleksji podczas warsztatów będą zależeć od tego, który z tych dwóch celów jest dla ciebie najważniejszy.

Na przykład, jeśli chcesz zebrać spostrzeżenia i pomysły na konkretny temat, będziesz musiał/a zastanowić się, jak sformułować pytania zadawane uczestnikom w taki sposób, aby zachęcały do konkretnych odpowiedzi. Wybrany temat może być również węższy i bardziej szczegółowy niż w innym przypadku, aby zapewnić, że wyniki będą dla ciebie przydatne. Należy również upewnić się, że istnieją mechanizmy, które pozwalają na dokumentowanie pomysłów i spostrzeżeń uczestników, robienie notatek, a nawet nagrywanie dyskusji.

Z drugiej strony, jeśli głównym celem warsztatów jest zebranie grupy ludzi w celu omówienia, jak coś, na czym im zależy, może wyglądać lub być zrobione inaczej w przyszłości i inspirowania ich do działania w oparciu o te pomysły, musisz upewnić się, że wybrany temat jest czymś, na czym zależy tym osobom, i sformułować pytania w taki sposób, aby zmaksymalizować ich zaangażowanie w wyobrażanie sobie przyszłości. Przy mniejszej potrzebie uchwycenia konkretnych pomysłów lub spostrzeżeń, można zmniejszyć wymagania dotyczące dokumentacji i ewentualnie pozwolić, aby dyskusje były bardziej swobodne i mniej ustrukturyzowane. W praktyce większość Laboratoriów Futures Literacy będzie miała na celu osiągnięcie po trochu obu tych celów*. Znalezienie właściwej równowagi i zaprojektowanie warsztatu, który będzie odpowiadał twoim potrzebom i potrzebom twojej grupy, będzie kwestią praktyki. Mamy nadzieję i wierzymy, że niniejszy podręcznik pomoże w osiągnięciu tego doświadczenia. Jeśli chodzi o czas prowadzenia FLL, zależy on od tego, co chcesz osiągnąć. Uważamy, że warsztaty wykorzystujące tę metodę mogą służyć jako przydatny punkt wyjścia dla nowego projektu, pozwalając tobie i twoim uczestnikom poszerzyć horyzonty przed podjęciem działań. Jednak FLL może być również wykorzystane jako narzędzie do zrobienia kroku wstecz, zakwestionowania i ponownej oceny planów, które zostały już wykonane lub projektów, które są już w toku.

Jeśli na przykład chcesz zorganizować FLL z uczniami, możesz to zrobić jako pierwszy krok w dłuższym projekcie, w którym uczniowie wykorzystają pomysły, które pojawiły się podczas warsztatów i będą nad nimi pracować. Jest to naturalny sposób na przedłużenie ostatniej fazy „działania" FLL. Jeśli grupa potencjalnych uczestników już nad czymś pracuje, można wprowadzić przyszłość jako kolejny wymiar tej pracy, stosując metodę FLL, aby zachęcić do myślenia i omawiania pracy w świetle rodzajów przyszłości, które uczestnicy wyobrażają sobie dla tematu, nad którym pracują.

W obu przypadkach należy pamiętać, że FLL tworzy przestrzeń oderwaną od codziennego życia. Metoda ta tworzy przestrzeń, do której ty i twoi uczestnicy możecie wejść i wykorzystać ją do zajęcia się pomysłami i obawami, które mogą nie przystawać do planowania krótkoterminowego i zwyczajowego myślenia o rozwiązywaniu zadań. Może to być bardzo wyzwalające doświadczenie i prawie zawsze stwierdzamy, że uczestnicy lubią to ćwiczenie. Wymaga to jednak od ciebie i twoich uczestników poważnego podejścia do organizacji warsztatów: akceptując strukturę i logikę metody, umożliwiasz swobodne i kreatywne myślenie, które jednocześnie - co nie mniej ważne - jest zabawne!

*Istnieje trzecia możliwość, dla której FLL zostało pierwotnie zaprojektowane: przeprowadzenie badań nad przewidywanymi założeniami ludzi, tj. założeniami, które przyjmują, wyobrażając sobie przyszłość. Jest to bardziej istotne dla badaczy niż dla praktyków, ale piszemy nieco więcej o przewidywaniu i założeniach antycypacyjnych w sekcji dotyczącej FLL poniżej.

Więcej o Futures Literacy

> **We wstępie podaliśmy luźną definicję Futures Literacy jako:**
> - **badanie tego, co może się wydarzyć w przyszłości**
> - **w celu odkrycia możliwości pozytywnych zmian w teraźniejszości**

Innym sposobem ujęcia pierwszego punktu jest stwierdzenie, że Futures Literacy uczy nas wykorzystywać przyszłość jako narzędzie do odkrywania tego, co jest możliwe.

Pomysł „używania przyszłości jako narzędzia" może początkowo wydawać się dziwny. Jednak teoria stojąca za Futures Literacy twierdzi, że jest to w rzeczywistości coś, co wszyscy robimy nieustannie. I nie tylko my, ludzie: wszystkie zwierzęta, które celowo działają w teraźniejszości, aby osiągnąć jakiś cel w jeszcze nienastałej teraźniejszości, w rzeczywistości przyjmują **założenia** dotyczące tego, **co się wydarzy**, i działają zgodnie z tymi założeniami. W efekcie wykorzystują przyszłość jako rodzaj narzędzia do decydowania o tym, co robić w teraźniejszości.

Dla nas, ludzi, być może najłatwiej jest rozpoznać to zachowanie w naszym korzystaniu z zegarów i kalendarzy. Używamy zegara do planowania naszych codziennych aktywności. Wiedząc, że jutro muszę wstać o 08:00, ustawiam budzik i oczekuję, że obudzę się w świecie, który wygląda prawie tak samo jak wczoraj. Planując, co muszę zrobić, aby ukończyć projekt w pracy lub szkole przed ustalonym terminem, zakładam, że wszystkie struktury i rzeczy, na których polegam, aby wykonać swoją pracę, takie jak dostęp do Internetu lub niezawodne źródło zasilania dla mojego komputera, będą dostępne.

W ten sposób polegamy na założeniach dotyczących rzeczy, które jeszcze się nie wydarzyły, innymi słowy dotyczących przyszłości, aby dokonywać wyborów i orientować się w teraźniejszości: planujemy to, co chcemy osiągnąć i do pewnego stopnia przygotowujemy się na to, czego spodziewamy się po drodze (np. przynosząc parasol, gdy pada deszcz, lub pakując lunch, aby nie być głodnym w ciągu dnia). Jest to tak oczywiste, że możesz się zastanawiać, dlaczego musimy wymyślać nowy, dziwny sposób mówienia o tym jako o „korzystaniu z przyszłości". Sądzimy, że odpowiedź leży w tym, jak nasze założenia mogą ograniczać to, co jesteśmy w stanie sobie wyobrazić.

Przeważnie zakładamy, że jutro będzie takie jak dziś, a przyszły rok taki jak poprzedni. Jest to być może szczególnie prawdziwe w przypadku dużych struktur, których jesteśmy częścią i od których jesteśmy zależni, ale nad którymi mamy niewielką kontrolę: system edukacji, gospodarka narodowa, produkcja żywności i tak dalej. Jest to również prawdą, gdy wyraźnie próbujemy wyobrazić sobie przyszłość. Nawet jeśli wyobrażamy sobie duże zmiany w jednym aspekcie rzeczywistości (latające samochody!), mamy tendencję do pozostawiania większości innych aspektów nietkniętych (nadal będą samochody, nadal będzie prywatny transport, nadal będziemy mogli swobodnie się poruszać, nadal będzie dostępna niezawodna energia itd.)

Z tego powodu łatwo wyobrażamy sobie przyszłość, która jest tylko niewielką wariacją na temat teraźniejszości. Oznacza to, że tracimy możliwość wyobrażenia sobie, jak mogłaby wyglądać przyszłość, gdyby zaszły w niej większe, bardziej radykalne zmiany. A nie wyobrażając sobie tego, bardzo utrudniamy sobie wyobrażenie tego, jak możemy pracować dziś, aby jutro stworzyć inne, lepsze społeczeństwo.

Jest to część tego, o co chodzi w Futures Literacy: kwestionowania założeń dotyczących przyszłości w celu rozszerzenia wyobraźni i wykorzystania jej do odkrywania możliwości pozytywnych zmian w teraźniejszości.

Istnieje techniczny termin określający zestawy zdolności, które pozwalają nam (i innym zwierzętom) wykorzystywać przyszłość w ten sposób: systemy antycypacyjne.

Odpowiednim terminem dla założeń, które przyjmujemy, gdy używamy przyszłości w ten sposób, są założenia antycypacyjne. Nie musisz uczyć się tych terminów. Warto jednak wiedzieć, że badacze i praktycy często mówią o Futures Literacy jako o uświadamianiu sobie naszych założeń antycypacyjnych, abyśmy mogli je kwestionować, a ponadto o tworzeniu nowych założeń antycypacyjnych jako sposobie odkrywania tego, co jest możliwe.

Więcej na ten temat można znaleźć w Miller, R. (2018). Wprowadzenie. W R. Miller (red.), Transforming the Future: Anticipation in the 21st Century (s. 1-12). Routledge.

Flowers from Normandy, Rijksmuseum, 1887.
Providing institution: Rijksmuseum.
Netherlands - Public Domain.
https://www.europeana.eu/item/90402/SK_A_2895

Interieur van een ijzergieterij,
Rijksmuseum, 1880-1906.
Providing institution: Rijksmuseum.
Netherlands - Public Domain.
https://www.europeana.eu/item/90402/SK_A_3673

We wstępie, druga część naszej luźnej definicji Futures Literacy brzmiała:

- **badanie tego, co może się wydarzyć w przyszłości**
- **w celu odkrycia możliwości pozytywnych zmian w teraźniejszości**

Powinniśmy zatrzymać się w tym miejscu, aby przyznać, że jest to tylko jeden z aspektów Futures Literacy, z którym nie wszyscy zwolennicy tej metody czują się równie komfortowo.

Krótko mówiąc, powód jest następujący: zbyt duży nacisk na to, co możemy zrobić dzisiaj, aby stworzyć lepsze jutro, może, nawet jeśli jest wspomagany przez krytyczne myślenie, utrwalać fałszywe poczucie naszej zdolności do kontrolowania tego, co się stanie.

Ta iluzja kontroli może być niebezpieczna, ponieważ usypia naszą czujność wobec złożoności świata i tego, jak wiele rzeczy może się zmienić z dnia na dzień, nie wspominając już o roku. Głównym zagrożeniem nie jest to, że możemy być zszokowani nieoczekiwanym - z pewnością będziemy! - ale to, że przegapimy zmiany i możliwości, które są trudne do zauważenia przy użyciu naszych zwykłych ram odniesienia.

Dlatego też Futures Literacy polega również na szkoleniu się w byciu otwartym na nieoczekiwane, na to, co może wyłonić się z chaosu świata. Ćwiczenie Futures Literacy jest więc także ćwiczeniem pewnej pokory wobec naszej zdolności do kontrolowania tego, co się dzieje. Uczy nas skupiać się nie tylko na tym, co chcemy osiągnąć, ale także na tym, jak możemy zmniejszyć nasz negatywny wpływ na przyszłość. Otwartość na to, co może się wydarzyć, ma jeszcze jeden, być może równie ważny aspekt, na który zwróciła nam uwagę badaczka przyszłości Sari Miettinen z Finland Futures Research Centre: przyszłość jest niepewna i tej niepewności nie da się wyeliminować. Możemy jednak nauczyć się żyć z tą niepewnością, ucząc się rozmawiać o niej z innymi.

Niedawno Komisja Zdrowia Psychicznego Młodzieży (The Lancet Psychiatry Commission on Youth Mental Health) opublikowała raport, w którym stwierdzono, że trwający kryzys zdrowia psychicznego wśród młodych ludzi jest związany z niepewnością co do przyszłości, spowodowaną „zmianami klimatycznymi, nowymi technologiami (zwłaszcza w zakresie sztucznej inteligencji), niepewnością geopolityczną i poważnymi społeczno-ekonomicznymi konsekwencjami niepohamowanej neoliberalnej polityki gospodarczej".

W świetle tego, Futures Literacy może być również postrzegana jako ważne narzędzie, a promowanie go może pomóc nam radzić sobie z tą niepewnością.

Przyszłość nie jest dana, a niepewność, którą to stwarza, można kontrolować, jeśli rozmawiamy o niej z innymi. Co więcej, ponieważ przyszłość nie jest dana, możemy wyobrazić sobie i nadać kształt lepszej przyszłości - jeśli będziemy pracować razem.

Dalsze lektury, odniesienia

W celu uzyskania kompleksowego wprowadzenia do Futures Literacy oraz przeglądu Futures Literacy Laboratories, polecamy książkę Transforming the Future: Anticipation in the 21st Century:
Miller, R. (Ed.). (2018). Transforming the Future: Anticipation in the 21st Century. Routledge. https://www.taylorfrancis.com/books/oa-edit/10.4324/9781351048002/transforming-future-riel-miller

Jeśli chcesz czerpać więcej inspiracji i porad, jak zaprojektować i przeprowadzić Futures Literacy Laboratories, polecamy bardzo szczegółowy podręcznik FLL opracowany przez UNESCO, dostępny za darmo:
Futures literacy laboratory playbook. Podstawowy przewodnik dotyczący współprojektowania laboratorium w celu zbadania, jak i dlaczego przewidujemy (UNESCO). (2023). UNESCO. https://doi.org/10.54678/KSWO4445

Aby znaleźć więcej ćwiczeń, które można wykorzystać jako ćwiczenia przełamujące lody lub inne narzędzia wykorzystujące myślenie przyszłościowe, proponujemy bibliotekę narzędzi Sitra (istnieje wiele takich bibliotek dostępnych online): https://www.sitra.fi/en/archive/?_case_types=8437

Futures Literacy Laboratory
podręcznik